

www.rada.gov.ua

4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» // ВР. – №2154-VI від 27.04.10 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pravda.com.ua.
5. Державна програма економічного і соціального розвитку України на 2010 р. : розпорядження КМУ від 14 квітня 2010 р. № 892-р, законопроект від 14.04.2010 реєстр. № 6305. – 177 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
6. Положення про Державний комітет України з питань науково-технічного та інноваційного розвитку / 376-01 від 31.05.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
7. Постанова КМУ від 26 квітня 2007 р. № 66 зі змінами і доповненнями № 356 (356-2010-п) від 17.05.2010 / Державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
8. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання / Барановський О. І. – К. : 2009. – КНТЕСУ. – 754 с.
9. Воронов М. П. Досвід залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект / М. П. Воронов // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №11. – С. 17–19.
10. Конкурентні переваги територій у боротьбі за інвестиції / [Дачишин М, Дацків Р. та ін.] / Бібліотека державного службовця / Інститут реформ. – К., 2008. – Вип. 4. – 445 с.
11. Пономаренко В. С. Конкурентоспроможність і проблеми науки та практики : [моногр.] / Пономаренко В. С. – Харків : «ІНЖЕК», 2008. – 232 с.
12. Савелльєв В.В. Модель зміни поведінки споживачів як основа маркетингової антикризової стратегії / В. В. Савелльєв // Економіка, фінанси, право. – 2009. – №4. – С. 3–6.
13. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : т. 3. Конкурентоспроможність української економіки / [за ред. В. М. Гейця]. – К. : Фенікс, 2007. – 556 с.
14. <http://www.in.gov.ua/index.php?get=556>.

Надійшла 19.03.2011

УДК 338:436.2

О. М. МАСЛАК, В. А. ЄФАНОВ
Сумський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОЛОЧАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ В УКРАЇНІ

Досліджено особливості створення молочарських обслуговуючих кооперативів, які потребують залучення значних коштів для формування матеріально-технічної бази як основи подальшої їх ефективної діяльності. Доведено, що підвищення ефективності господарювання дрібних виробників молока, якості молочної сировини та удосконалення каналів її збуту можливі завдяки розвитку в сільській місцевості молочарських кооперативів.

The author studies the peculiarities of creation of dairy service coops, which require large investments for development of the material basis for their further efficient operations. The author also proves that improvement in efficiency of operations of small producers, quality of agricultural products and improvement in distribution channels is possible only due to development of dairy service coops in rural areas.

Ключові слова: молочарський кооператив, виробничі витрати, інвестиції.

Постановка проблеми. В Україні 80% молока виробляється в особистих селянських господарствах¹. Більшість з власників продукції мають складнощі з її реалізацією. За нинішніх умов продаж молока на існуючих селянських ринках потребує додаткових витрат коштів та часу, а тому для більшості не є привабливим. Діюча мережа заготівельних пунктів, як правило, не має свого постійного обладнаного приміщення, закупівля продукції проводиться з коліс за низькими цінами. Це призводить до того, що селяни або реалізують власну продукцію комерційним структурам, недоотримуючи значну частку коштів від її реальної вартості, або залишають її у своїх особистих господарствах. Одним із засобів покращання заготівельно-збутової інфраструктури на дрібнотоварному ринку є створення молочарських кооперативів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розбудови обслуговуючих кооперативів як складової інфраструктури аграрного ринку України, організаційно-правові умови їх функціонування розглядалися в наукових працях П. Березівського, Ф. Горбоноса, В. Гончаренка, В. Зіновчука, О. Крисального, М. Маліка, Л. Молдаван. Напрацювання цих та багатьох інших науковців мають важливе значення в теорії функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і розкривають специфічні умови, проблеми та перспективи реалізації кооперативних підходів у діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Однак, на сучасному етапі розвитку аграрного сектору не всі аспекти цього напряму достатньо вивчені й належним чином вирішені. Зокрема питання створення та функціонування молочарських кооперативів, що потребують залучення значних коштів для формування матеріально-технічної бази, як основи подальшої їх ефективної діяльності залишаються до кінця не

дослідженими.

Метою статті є розгляд організаційно-економічних особливостей створення та діяльності молочарських кооперативів як суб'єктів ринку молока та молочної продукції.

Викладення основного матеріалу. Молочарський кооператив належить до обслуговуючих кооперативів. Існує багато тверджень щодо суті цього господарюючого суб'єкту. Проте всі вони зводяться до одного – це добровільне об'єднання дрібнотоварних виробників, створене з метою надання допомоги при здійсненні ними господарської діяльності. Об'єднуватися можуть як особисті селянські, так і фермерські господарства. Підходи у створенні та організації обслуговуючих кооперативів відрізняються від інших форм господарювання².

По-перше, вони належать до непідприємницьких товариств, які прагнуть не отримання прибутку, а збільшення доходу своїх членів.

По-друге, вони надають послуги, як правило, своїм членам. Відносини з іншими господарюючими суб'єктами носять виключно додатковий характер і обмежуються.

Якщо в основі діяльності обслуговуючого кооперативу є заготівля і збут молока, то вони належать до молочарських. За своїм оснащенням молочарські кооперативи подібні до традиційних стаціонарних молокоприймальних пунктів, тобто мають приміщення, що відповідає нормам безпечної діяльності з обладнанням для зберігання, охолодження, контролю якості продукції. Але їх відмінність полягає у формі власності. Молокоприймальні пункти належать переробним підприємствам і представляють їх інтереси, що в першу чергу, відображається на ціні закупівлі продукції. Водночас молочарський кооператив є колективною власністю дрібнотоварних виробників, тому відстоює їх інтереси, а отже має можливість самостійно визначатися щодо ціни та каналів реалізації продукції. Завдячуючи таким кооперативам, виробники молока зможуть отримувати реальну ціну за свою продукцію.

Для близько 2,5 мільйонів особистих селянських господарств молоко є постійним джерелом доходів. Тому, молочарська кооперація має не тільки сприяти збереженню і підвищенню якості продукції та просуванню її на ринку, а й стати основою для покращання добробуту сільського населення.

Досліджено, що молочарські кооперативи доцільно створювати на території сільських рад з відсутністю або недостатньою наявністю стаціонарних заготівельних пунктів молокопереробних підприємств, з чисельністю в особистих селянських господарствах не менше 200 корів. До того ж таке об'єднання буде ефективно працювати за умови членства в ньому від 100 і більше осіб в разі створення належної матеріально-технічної бази та забезпечення добового обсягу заготівлі молока від 1,5 тис. т.

Водночас ініціатива щодо створення молочарських кооперативів має надходити від самих виробників молока. На початку, як правило, формується група однодумців щодо об'єднання виробників для збуту продукції. Ініціативна група має визначити спільні проблеми, для розв'язання яких буде створюватися кооператив, розробити проект та техніко-економічне обґрунтування його діяльності, статут, визначити строки й організувати проведення установчих зборів та процедури реєстрації юридичної особи.

У процесі організації молочарського кооперативу варто уникати найбільш поширених помилок. По-перше, утворювати ініціативні групи, члени яких мають відмінні виробничі інтереси та фінансове становище. По-друге, занадто обмежувати цілі кооперативу або прагнути здійснення широкого спектру видів діяльності.

В основі організації молочарського кооперативу є формування його статутного та пайового фонду за рахунок членських внесків. Відтак статутний фонд є необхідним для здійснення реєстрації юридичної особи та створення матеріально-технічної бази, а пайовий – покриття поточних витрат. Членські внески мають бути пропорційними їх участі в діяльності об'єднання.

Важливим питанням на початку створення кооперативу є залучення інвестицій. На початку створення молочарського кооперативу необхідно визначитися з його місцем розташування та матеріально-технічним забезпеченням. В основі об'єднання дрібнотоварних виробників є діяльність молокозбірний пункт, який необхідно організувати у пристосованому для цього приміщенні з наявним водопостачанням, каналізацією, електропостачанням, обладнанням для охолодження та оцінки якості молока. У сільській місцевості є такі приміщення, що перебувають у приватній або комунальній власності та за сприяння місцевих органів самоуправління можуть бути надані в оренду. Для цього достатньо загальної площі 30 кв. м.

Для повноцінного функціонування молокозбірний пункт повинен мати ванну для охолодження молока (типу ОВМ 2000), молочний насос, електроводонагрівач проточний для підігріву води, обладнання для визначення якості молока (типу ЕКОМІЛК). Окрім цього – автомобіль з цистерною для збору і транспортування молока та молочні бідони (місткість 40 л). Орієнтовна вартість техніки та обладнання становить 165,5 тис. грн.

Ці кошти складно зібрати з членів кооперативу, тому для створення повноцінної матеріально-технічної бази доцільним є залучення зовнішнього фінансування, зокрема через банківське кредитування, інвестиції комерційних структур, державну підтримку кооперативного руху тощо. При цьому останній варіант є найбільш привабливим для обслуговуючих кооперативів, тим більше, що на державному та регіональному рівні прийняті програми надання допомоги новоствореним об'єднанням дрібних

товаровиробників, зокрема через отримання обладнання в лізинг на умовах довгострокового кредиту.

Молочарський кооператив є повноправним суб'єктом ринку молока та молочної продукції. Тому одним із його першочергових завдань є визначення споживчого сегменту та рівня підготовки продукції до продажу. При реалізації молока переробному підприємству достатньо провести його охолодження; в роздріб – бажана його пастеризація, нормалізація та фасування. Отже, на початку та під час діяльності кооперативу необхідно буде вивчати цінову ситуацію на ринку та з урахуванням виробничих та збутових витрат визначати ефективні варіанти продажу продукції.

Ринок молока та молочної продукції характеризується нестабільною ціновою ситуацією. Впродовж року закупівельні ціни на цю продукцію мають великий діапазон коливань. Зазвичай, молоко дешевшає у весняно-літній період та дорожчає з осені. Ще однією ринковою особливістю є суттєва різниця між цінами закупівлі молока у населення та сільськогосподарських підприємств. В основі формування таких цін є якість продукції. Більшість сировини, що надходить на молокопереробні підприємства від великотоварних виробників, є вищого та першого ґатунку; від господарств населення – II ґатунку.

Здійснення заготівлі і збуту молока виробленого в господарствах членах кооперативу як основних видів діяльності супроводжується значними витратами коштів. До таких витрат відноситься заробітна плата персоналу, придбання пального, енергозабезпечення, водопостачання та водовідведення, придбання матеріалів тощо. Для забезпечення діяльності об'єднання необхідно 4,5 штатні одиниці, річний фонд оплати праці яких з нарахуваннями становитиме 124 тис. грн. Вартість пального розраховується залежно від його ціни 6,8 грн/кг та потреби – 20 кг на добу. Таким чином, ця стаття витрат оцінюється на рівні 51,6 тис. грн. Споживання електроенергії становитиме 45 кВт/добу, що з урахуванням тарифу 0,75 грн/кВт, дорівнюватиме 12,3 тис. грн. Інші витрати розрахунково становитимуть 5% від суми попередніх витрат, або 10,1 тис. грн. Відтак, поточні виробничі витрати за рік оцінюватимуться на рівні 211,8 тис. грн. (табл. 1).

Таблиця 1

Виробничі витрати

Статті витрат	Сума, тис. грн.
Оплата праці	90,9
Нарахування на оплату праці	33,1
Пальне	51,6
Електроенергія	12,3
Водопостачання та водовідведення	1,8
Матеріали	12,0
Інші витрати	10,1
Разом	211,8

При отриманні з обласного бюджету коштів обладнання на умовах довгострокового кредиту кооператив матиме додаткові фінансові зобов'язання. Так, річна сума часткового повернення вартості обладнання становитиме 20,7 тис. грн, відсотки за користування обладнанням з розрахунку 1,5% річних – 2,5 тис. грн. Орендна плата за приміщення площею 30 кв. м. з розрахунку 15 грн/кв.м дорівнюватиме 5,4 тис. грн. Відтак, додаткові фінансові зобов'язання будуть на рівні 28,6 тис. грн.

Молочарський кооператив забезпечує можливість реалізації молока підвищеної якості, а тому має більші доходи від його продажу. Так, при продажу на переробне підприємство молока від особистих господарств населення воно оцінюється на рівні II ґатунку, тоді як через кооператив – за значно вищими якісними показниками. Створена різниця в ціні дає можливість покрити існуючі витрати та додатково отримати членам кооперативу 0,4 грн на кожному кілограмі молока. Таким чином, кооператив, що збирає та продає 1500 л молока щодня, впродовж року зможе додатково отримати 197,6 тис. грн. (табл. 2).

Таблиця 2

Економічні показники

Показники	Значення
Мінімальний обсяг заготівлі молока, кг/добу	1500,0
Річний обсяг заготівлі молока, тонн	547,5
Ціна реалізації молока I ґатунку, грн./кг.	2,5
Річний дохід від продажу молока, тис. грн.	1368,8
Поточні витрати, тис. грн.	211,8
Фінансові зобов'язання, тис. грн.	28,6
Сума до виплати членам кооперативу, тис. грн.	1128,4
в т.ч. в розрахунку на 1 кг молока, грн.	2,1
Закупівельна ціна молока в населення (II ґатунку), грн./кг.	1,7
Додаткові доходи членів кооперативу, грн./кг.	0,4
Річні додаткові доходи членів кооперативу, тис. грн.	197,6

Основну діяльність зі збирання та збуту молока кооператив може поєднувати з переробкою сировини та реалізацією молочних продуктів. До того ж надавати супутні послуги членам об'єднання, а саме: ветеринарне обслуговування худоби та забезпечення ветпрепаратами; матеріальне постачання; послуги зі штучного осіменіння корів. Окрім цього, кооператив може організувати випасання худоби на колективному пасовищі, переданому в розпорядження громади, та виконувати роботи з покращання цих пасовищ. Для цього господарське об'єднання повинно бути забезпечене технікою та надавати своїм членам послуги з механізації, які дозволять виробляти корми власними зусиллями: підготувати ґрунт, придбати насіння, збирати і перевезти врожай, проводити меліоративні роботи, боротьбу зі шкідниками та хворобами. Тобто, кооператив може здійснювати широкий спектр видів діяльності, необхідних його членам.

Висновки. Вирішення питання підвищення ефективності господарювання дрібних виробників молока, якості молочної сировини та удосконалення каналів її збуту можливі завдяки розвитку в сільській місцевості молочарських кооперативів. В останні роки розвиток обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів призвів до зменшення їх чисельності. Якщо станом на 1 січня 2005 року в Україні було зареєстровано 1127 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, то на відповідний період 2010 року їх лишилося 645, або на 482 одиниці менше. Основною причиною такої динаміки була неузгодженість на законодавчому рівні питання надання сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам статусу неприбуткової юридичної особи. Задля цього необхідно здійснити удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; надання організаційної підтримки їх створенню; поліпшення їх матеріально-технічної бази. Потребують прийняття змін до Законів України «Про кооперацію», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про фермерське господарство» та «Про оподаткування прибутку підприємств» в частині уточнення визначення обслуговуючого кооперативу та віднесення його до неприбуткових організацій з метою звільнення від подвійного оподаткування та можливості надання державної допомоги. Це стане поштовхом у розвитку обслуговуючих кооперативів, у тому числі й молочарських.

Література

1. Стан сільського господарства у 2010 році [Електронний ресурс] : експрес-випуск / Державний комітет статистики України. – 2011. – № 10. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Гриценко М. П. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив : практичний посібник / [Гриценко М. П., Корінець Р. Я., Малік М. Й. та ін.]. – К. : Аграрна освіта. – 2009. – 90 с.

Надійшла 19.03.2011

УДК 658.589:331.101.6

О. М. ОРЛЕНКО

Одеський державний економічний університет

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуті питання продуктивності праці в сучасних умовах господарювання. Проаналізовано рівень інноваційної активності українських підприємств. Виявлені та узагальнені основні фактори, які стримують інноваційну активність вітчизняних підприємств. Запропоновані ключові заходи з активізації інноваційної діяльності підприємств, з метою підвищення рівня їх продуктивності праці.

The article considers labor productivity in the modern business environment. It is analyzed the level of innovation activity of Ukrainian enterprises is. It is identified and summarized the main factors hampering innovation activity of the domestic enterprises. The author suggests ways to enhance innovation activity of enterprises to enhance their productivity.

Ключові слова: продуктивність праці, інноваційна активність підприємств.

Проблеми зростання продуктивності праці на підприємстві залишаються актуальними й продовжують привертати увагу фахівців й сьогодні. Змінюються технологічні уклади, умови господарювання, однак питання продуктивності праці та пошуку шляхів її збільшення не стає менш гострим, а навпаки, вимагає постійної уваги, аналізу та контролю. На думку Губанова С. С. [1, с.6]: «Перепустку у майбутнє історія надає лише тим країнам, які розвивають та підтримують вищу продуктивність праці». Відповідно до загально історичного закону рівень розвитку будь-якого суспільства визначається лише рівнем досягнутої продуктивності праці. Продуктивність праці дозволяє підприємствам підсилювати свої конкурентні позиції на внутрішніх та світових ринках, послаблювати інфляційні процеси, оцінювати ефективність інноваційної діяльності підприємств. Головним стимулом та фактором підвищення рівня продуктивності праці, безумовно, виступає інноваційний сценарій розвитку підприємства.

Дослідженню проблем продуктивності праці, методів її виміру, аналізу та оцінки, виявленню шляхів та резервів її збільшення присвятили свої праці В.А. Бессонов, В.Е. Гимпельсон, Я.И. Кузьминов, Е.Г.